

# TỔNG QUAN CÁC NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG

*LITERATURE REVIEW OF RESEARCHES RELATED TO ENVIRONMENTAL PROTECTION EDUCATION*

LÊ THANH HẢI

Phòng Giáo dục và Đào tạo Quận 5, Thành phố Hồ Chí Minh, lethanhhaih@yahoo.com

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận: 02/5/2021            Ngày nhận lại: 10/5/2021            Duyệt đăng: 30/6/2021            Mã số: TCKH-S02T6-B08-2021            ISSN: 2354 – 0788</p> <p><b>Từ khóa:</b>            Môi trường, giáo dục môi trường,            quản lý giáo dục môi trường.</p> <p><b>Key words:</b>            Environment, environmental            education, management of            environmental education.</p>	<p><i>Môi trường là không gian, nơi ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống, cung cấp tài nguyên thiên nhiên phục vụ cuộc sống của con người. Môi trường đóng vai trò quan trọng trong sự sống còn của toàn nhân loại, nhiều nghiên cứu vấn đề bảo vệ môi trường được thực hiện. Trong bài viết, chúng tôi tìm hiểu các nghiên cứu liên quan vấn đề bảo vệ môi trường: 1) Bảo vệ môi trường; 2) Giáo dục bảo vệ môi trường; 3) Quản lý hoạt động bảo vệ môi trường. Từ đó, đề xuất một số hướng nghiên cứu về quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh tại các trường tiểu học Thành phố Hồ Chí Minh.</i></p> <p><b>ABSTRACT</b></p> <p><i>Environment is the space which directly affects life and provides natural resources to serve human life. The environment plays an important role in the survival of all mankind. There are many researches on environmental protection conducted. In this article, the author explores researches related to environmental protection such as: 1) Environmental protection; 2) Environmental protection education; 3) Management of environmental protection. From there, we propose measures for managing environmental protection education for pupils at primary schools in Ho Chi Minh City.</i></p>

## 1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chúng ta đang sống trong một thế giới có nhiều biến đổi lớn về môi trường: Khí hậu biến đổi, nhiệt độ trái đất đang nóng dần, mực nước biển đang dâng cao lên, sự xâm nhập của các loài ngoại lai ngày càng nhiều, các hệ sinh thái như rừng, đất ngập nước... Đang bị co hẹp

lại và phân cách nhau, tốc độ mất mát các loài ngày càng gia tăng, ô nhiễm môi trường ngày càng nặng nề, dân số tăng nhanh, sức ép của công nghiệp và thương mại toàn cầu ngày càng lớn. Tất cả những thay đổi vấn đề môi trường đang ảnh hưởng rộng đến công cuộc phát triển của tất cả các nước trên thế giới và cả nước ta.

Môi trường hiện nay là vấn đề nóng của toàn cầu. Việc giáo dục bảo vệ môi trường cho con người là một vấn đề quan trọng và cần thiết. Giáo dục môi trường là một trong những vấn đề cấp thiết hiện nay trong chương trình giáo dục phổ thông đã lồng ghép nội dung giáo dục bảo vệ môi trường. Mục đích của giáo dục bảo vệ môi trường không chỉ làm cho người học hiểu rõ việc bảo vệ môi trường mà quan trọng hình thành thói quen, hành vi ứng xử văn minh, thân thiện với môi trường. Giáo dục môi trường cần được tiến hành ngay từ khi học sinh tiểu học nhằm hình thành ý thức bảo vệ môi trường ở trẻ nhỏ. Ý thức hình thành từ nhỏ sẽ theo các em suốt cuộc đời, lâu dài hơn so với ý thức được hình thành khi đã trưởng thành. Việc giáo dục bảo vệ môi trường được nhiều tác giả quan tâm, nhìn chung không có hệ thống mà còn mang tính hình thức. Trong bài viết chúng tôi tìm hiểu tổng quan các nghiên cứu liên quan đến hoạt động và quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường. Từ đó, đề xuất hướng nghiên cứu quản lý giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh tiểu học.

## **2. CÁC NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG**

### ***2.1. Hướng nghiên cứu về bảo vệ môi trường***

Tác giả Dunlap và cộng sự (1993) đã thực hiện một khảo sát quốc tế về các vấn đề liên quan đến bảo vệ môi trường. Trong khảo sát, 24 quốc gia trên toàn thế giới gồm các quốc gia phát triển và đang phát triển đã tham gia [6, tr.7-39]. Từ mỗi quốc gia, khoảng 1.000 mẫu được chọn. Kết quả khảo sát cho thấy, công dân của nhiều quốc gia đang phát triển rất quan tâm đến tình trạng môi trường. Theo Gore (1993) suy thoái môi trường có thể gây ra những mối đe dọa nghiêm trọng để duy trì sự sống trên trái đất [8]. Vấn đề thái độ của con người ở các quốc gia khác nhau đối với môi trường và bảo vệ môi trường cũng được quan tâm nghiên cứu. Đáng chú ý các nghiên cứu thực tiễn về thái độ của sinh viên và học sinh các lứa tuổi tại nhiều quốc gia đối với môi trường, khảo sát thái độ của sinh viên đối

với môi trường của nhóm tác giả Boyes và Stannisstreet (1998) [2]. Các tác giả Bradley, Zajicek (1999) đã chỉ ra mối quan hệ giữa kiến thức và thái độ đối với môi trường của học sinh trung học phổ thông [3, tr.1-9]. Nghiên cứu của Leung và Rice (2002) về thái độ tích cực về môi trường những kiến thức môi trường, về thái độ và hành vi đối với môi trường của học sinh Úc. Tác giả Huang và Yore (2003) so sánh người học có thái độ, hành vi quan tâm đến môi trường được đưa vào việc giảng dạy [10, tr.448-449].

Trong nghiên cứu ROSE (Relevance of Science Education), các tác giả Sjoberg và Camilla (2004) đã tiến hành khảo sát tại 40 quốc gia trên thế giới về thái độ của học sinh đối với các vấn đề có liên quan đến những thách thức môi trường. Nghiên cứu cho thấy học sinh dường như không bị quan về tương lai toàn cầu [1]. Tác giả Schreiner, Camilla, Sjoberg, Svein (2004) đã nêu lên vấn đề học sinh đặt niềm tin vào bản thân có thể ảnh hưởng đến những gì xảy ra với môi trường. Nghiên cứu cũng cho thấy không có sự khác biệt đáng kể về giới tính liên quan đến các vấn đề môi trường. Nhìn chung, học sinh có thái độ tích cực đối với việc bảo vệ môi trường [26]. Năm 2009, tác giả Taskin khảo sát thái độ đối với môi trường của học sinh trung học phổ thông [27, tr.69-78].

Các nghiên cứu được thực hiện trên toàn thế giới cho thấy sinh viên, học sinh có thái độ tích cực đối với việc bảo vệ môi trường. Họ mong muốn tìm giải pháp cho các vấn đề bảo vệ môi trường. Thái độ của sinh viên, học sinh đối với môi trường do nhiều yếu tố tác động, yếu tố quan trọng là những tác động của việc tuyên truyền, giáo dục về bảo vệ môi trường của chính phủ, cộng đồng, các trường học.

Ở Việt Nam, vấn đề môi trường và bảo vệ môi trường được Đảng và Nhà nước ban hành các văn bản chỉ đạo: Chỉ thị 36-CT/TW của Bộ Chính trị ngày 25/6/1998 về “Tăng cường công tác bảo vệ môi trường trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước” đã chỉ rõ: “Bảo vệ môi trường là một

vấn đề sống còn của đất nước, của nhân loại; Là nhiệm vụ có tính xã hội sâu sắc, gắn liền với cuộc đấu tranh xoá đói giảm nghèo ở mỗi nước, với cuộc đấu tranh vì hoà bình và tiến bộ xã hội trên phạm vi toàn thế giới”.

## **2.2. Hướng nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường**

*Giáo dục trong nhà trường và giáo dục môi trường - xem xét từ góc độ xây dựng chương trình*, được xuất bản bởi Viện Phát triển giáo dục ở Tokyo (Ichikawa và cộng sự, 1981). Nghiên cứu về giáo dục môi trường, việc áp dụng và phổ biến kiến thức để giải quyết các vấn đề môi trường (Mertens, 1995). Mục tiêu của chương trình giáo dục bảo vệ môi trường được quan tâm rất nhiều (Skolverket, 1998). Vấn đề giáo dục bảo vệ môi trường đã được các nhà khoa học trên khắp thế giới rất quan tâm. Các kết quả nghiên cứu cho thấy vai trò và ý nghĩa của giáo dục môi trường, mục tiêu mà giáo dục môi trường cần đạt được là nâng cao nhận thức, kiến thức và kỹ năng về bảo vệ môi trường. Giáo dục bảo vệ môi trường cần được xây dựng chương trình đưa vào các trường học ở các quốc gia [24, tr.41-49].

*Ở Việt Nam:* Giáo dục môi trường cũng đã được Nhà nước và ngành Giáo dục rất quan tâm, thể hiện qua các văn bản chỉ đạo của Nhà nước và của ngành Giáo dục: Quyết định số 1363/QĐ-TTg ngày 17/10/2001 của Thủ tướng Chính phủ về việc phê duyệt đề án “Đưa các nội dung bảo vệ môi trường vào hệ thống giáo dục quốc dân” (Thủ tướng Chính phủ, 2001). Chỉ thị số 02/2005/CT-BGDĐT ngày 31/01/2005 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc tăng cường công tác giáo dục bảo vệ môi trường (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2005).

Vấn đề giáo dục bảo vệ môi trường nói chung cũng đã được một số tác giả Việt Nam quan tâm nghiên cứu: Một số phương pháp tiếp cận giáo dục môi trường, được xuất bản bởi Nhà xuất bản giáo dục (Hoàng Đức Nhuận và Nguyễn Văn Khang, 1999); *Giáo dục môi trường* (Lê Văn

Lanh, 2006); *Môi trường và giáo dục bảo vệ môi trường* (Lê Văn Khoa, 2011). Phạm Việt Vương (2014) vấn đề về giáo dục môi trường cũng được đề cập trong các giáo trình về Giáo dục học của các tác giả Việt Nam [9].

Các tác giả đã phân tích các vấn đề lý luận cơ bản liên quan đến giáo dục bảo vệ môi trường: Mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức giáo dục bảo vệ môi trường.

*Thứ nhất:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng tầng lớp nhân dân, có các công trình sau: Tác giả Lê Thành Anh (2017) nghiên cứu biện pháp giáo dục môi trường cho cộng đồng làng nghề trên địa bàn thành phố Bắc Ninh, Tỉnh Bắc Ninh [11, tr.102-106]. Tác giả Bùi Công Hoàng (2017) nghiên cứu và đề xuất biện pháp giáo dục môi trường cho cộng đồng dân cư các xã ven biển của huyện Thủy Nguyên, thành phố Hải Phòng [4, tr.19-22]. Tác giả Mè Thị Niên (2019) tìm hiểu thực trạng giáo dục bảo vệ môi trường sinh thái cho người dân thông qua các hoạt động cộng đồng của Đoàn thanh niên ở thành phố Sơn La, Tỉnh Sơn La, kết quả khảo sát thực trạng cho thấy vai trò của các tổ chức xã hội trong việc giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho người dân chưa cao [12, tr.289-295].

*Thứ hai:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng là sinh viên, có các công trình sau: Các tác giả Nguyễn Thị Thùy Hương và Phạm Minh Ái (2015) nghiên cứu một số giải pháp nhằm giáo dục ý thức bảo vệ môi trường sinh thái cho sinh viên Việt Nam, phân tích vấn đề mất cân bằng sinh thái của môi trường hiện nay và sự cần thiết của việc giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên [23, tr.46-18]. Tác giả Đào Thị Thu Hiền (2019) nêu ra việc nghiên cứu thực trạng và đề xuất một số giải pháp giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên cũng được quan tâm [5, tr. 58-65].

*Thứ ba:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng học sinh phổ thông nói chung, nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi

trường trong nhà trường phổ thông, phân tích rõ mục tiêu, nội dung và hình thức tổ chức giáo dục bảo vệ môi trường trong trường phổ thông như tác giả Nguyễn Dược (1986) và Nguyễn Phi Hạnh, Nguyễn Thị Thu Hằng (1994) [13], [19].

*Thứ tư:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng là học sinh trung học phổ thông, một số tác giả nghiên cứu về việc tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường trong các môn học chính khóa của học sinh trung học phổ thông: Nguyễn Thị Bích Hiền và Hoàng Danh Chiến (2016) nghiên cứu về tích hợp nhiệm vụ giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho học sinh thông qua việc dạy môn Hóa học ở trường trung học phổ thông [20, tr.47-59]. Tác giả Phạm Thị Phương Anh (2017) nghiên cứu về tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường, học phần “Di truyền học” môn Sinh học lớp 12 [24, tr.41-49].

*Thứ năm:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng là học sinh trung học cơ sở, phần lớn công trình nghiên cứu của các tác giả tập trung vào hình thức tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường trong các môn học cụ thể trong chương trình giáo dục trung học cơ sở và thông qua các hoạt động ngoại khóa của học sinh: Thiết kế bài dạy môn Vật lý lớp 9 theo hướng tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường”, tác giả Nguyễn Mai Hùng (2011) đã đề xuất lồng ghép việc giáo dục bảo vệ môi trường vào bài giảng Vật lý qua một số phương pháp dạy học tích cực [17, tr.58-62]. Tích hợp trong môn Sinh học Nguyễn Kỳ Loan (2014) [16, tr.60-62]; các tác giả Phan Thị Thanh Hội, Phạm Thị Nga, Đinh Khánh Quỳnh (2016) đề xuất xây dựng các chủ đề tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường và biến đổi khí hậu trong dạy học học phần “Sinh học và môi trường” của môn Sinh học lớp 9 [25, tr.175-180]. Tác giả Nguyễn Minh Nguyệt (2011) đề xuất giáo dục môi trường vào hoạt động ngoại khóa lịch sử địa phương, phân tích các nguyên tắc chủ yếu trong xây dựng phương pháp giáo dục môi trường trong giờ ngoại khóa [18, tr.42-44]. Tác giả Nguyễn Thị Hà (2017)

nghiên cứu về tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở thông qua hoạt động trải nghiệm tại cộng đồng dân cư [22, tr.16-25]; tác giả Nguyễn Hồng Thuận (2018) đã đề xuất phát triển năng lực bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở qua trải nghiệm [14, tr.66-70].

Ngoài ra, một số tác giả nghiên cứu về các biện pháp phối hợp giữa nhà trường với gia đình và xã hội trong giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở: Nhóm tác giả Dương Thị Kim Oanh và Lê Na (2012) một số biện pháp giáo dục môi trường cho học sinh trung học cơ sở Huyện Tuy Phong, Tỉnh Bình Thuận” đã đề xuất 6 biện pháp giáo dục môi trường cho học sinh, trong đó phải có sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường; Phối hợp giữa chính quyền địa phương với nhà trường trong việc tuyên truyền ý thức bảo vệ môi trường [7, tr.16-18]; Tác giả Nguyễn Khánh Huyền (2019) đề xuất biện pháp phối hợp giữa nhà trường và cộng đồng trong giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở” đã đề xuất các biện pháp nhằm tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường và cộng đồng trong việc xây dựng chương trình bảo vệ môi trường bằng nhiều hình thức phù hợp với lứa tuổi trung học cơ sở [15, tr.284-288].

*Thứ sáu:* Các nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho đối tượng là trẻ mẫu giáo: Trẻ em lứa tuổi mẫu giáo cũng là đối tượng của giáo dục bảo vệ môi trường. Nghiên cứu của Nguyễn Thị Cẩm Bích (2016) đã tập trung vào phương pháp và hình thức giáo dục môi trường phù hợp với lứa tuổi mẫu giáo: Nghiên cứu vai trò của clip hoạt hình trong giáo dục bảo vệ môi trường cho trẻ mẫu giáo [21, tr.92-95].

### **2.3. Hướng nghiên cứu về quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường**

Nghiên cứu vấn đề cho thấy một số công trình của các tác giả sau đây đã nghiên cứu về lĩnh vực này: Tác giả Trần Thị Thùy Dung (2016) đã nghiên cứu về quản lý hoạt động giáo

dục môi trường cho học sinh tiểu học thành phố Lào Cai thông qua hoạt động trải nghiệm đã đề xuất các giải pháp nâng cao việc quản lý hoạt động giáo dục môi trường tại các trường tiểu học ở địa phương này [28, tr.8-10]. Tác giả Trần Thị Thúy Hà (2017) còn nghiên cứu liên quan đến quản lý hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học tại thành phố Đà Nẵng – Nhìn từ góc độ học đường” [29, tr.31-36], công trình trình bày kết quả nghiên cứu về lý luận và thực tiễn, tiếp cận phân tích theo các chức năng quản lý. Tác giả đã nêu lên vai trò của nhà trường và các yếu tố ảnh hưởng đến hiệu quả quản lý giáo dục môi trường cho học sinh. Tuy nhiên, điểm hạn chế của công trình nghiên cứu này là địa bàn nghiên cứu hẹp (một số trường tiểu học tại thành phố Đà Nẵng).

Năm 2018, nghiên cứu về quản lý công tác phối hợp các lực lượng giáo dục trong hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thành phố Đà Nẵng. Tác giả đã đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý việc phối hợp các lực lượng giáo dục trong hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thành phố Đà Nẵng: Nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của công tác phối hợp; Xác định vai trò, nhiệm vụ, ý thức trách nhiệm của các bên liên quan; Xây dựng kế hoạch phối hợp giữa nhà trường - gia đình và xã hội trong hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh; Thống nhất mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức phối hợp giữa nhà trường - gia đình và xã hội để giáo dục môi trường cho học sinh; Xây dựng cơ chế phối hợp để duy trì mối liên hệ thường xuyên, chặt chẽ trong tổ chức thực hiện. Hạn chế của nghiên cứu là tác giả chưa chỉ rõ vai trò của nhà quản lý trong công tác giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh ở trường tiểu học [30, tr.5-8].

### **3. CÁC VẤN ĐỀ CẦN MỞ RỘNG KHI NGHIÊN CỨU QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CHO HỌC SINH TIỂU HỌC**

Hướng nghiên cứu về bảo vệ môi trường đã thu hút sự quan tâm của nhiều tác giả. Trong lĩnh

vực giáo dục, đa số công trình nghiên cứu tập trung vào thái độ và hành vi của con người nói chung và sinh viên, học sinh các lứa tuổi tại các quốc gia khác nhau đối với vấn đề bảo vệ môi trường. Các nghiên cứu cho thấy thái độ và hành vi của người học do nhiều yếu tố tác động. Trong đó, yếu tố giáo dục bảo vệ môi trường là một yếu tố quan trọng.

Hướng nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường. Nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường nói chung và nghiên cứu về giáo dục bảo vệ môi trường cho các đối tượng cụ thể (các tầng lớp nhân dân, sinh viên, học sinh phổ thông, học sinh mẫu giáo). Các công trình nghiên cứu trên thế giới và trong nước đã làm phong phú hệ thống lý luận về giáo dục bảo vệ môi trường (vai trò, ý nghĩa, mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức thực hiện giáo dục bảo vệ môi trường). Giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh tiểu học rất được quan tâm nghiên cứu ở Việt Nam cả về lý luận và thực tiễn. Công trình của các tác giả tập trung nhiều vào hình thức tổ chức giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh tiểu học (lồng ghép trong các môn học cụ thể trong chương trình giáo dục tiểu học, thông qua hoạt động ngoại khóa, hoạt động trải nghiệm; phối hợp với gia đình và xã hội).

### **4. KẾT LUẬN**

Tổng quan tình hình nghiên cứu cho phép đưa đến nhận định về khoảng trống trong nghiên cứu vấn đề thời gian vừa qua: Hầu như chưa có các nghiên cứu lý luận về quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh ở trường tiểu học; Còn ít nghiên cứu thực tiễn về lĩnh vực này tại các địa phương của Việt Nam; Chưa có công trình nào nghiên cứu về quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường. Quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh tại các trường tiểu học Thành phố Hồ Chí Minh cố gắng đi vào các khoảng trống nói trên. Trên cơ sở kết quả nghiên cứu của các tác giả đi trước, sẽ hệ thống hóa và xây dựng hệ thống lý thuyết về quản lý hoạt động giáo dục

bảo vệ môi trường cho học sinh ở trường tiểu học; Nghiên cứu thực tiễn quản lý hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh các trường tiểu học Thành phố Hồ Chí Minh; Các nghiên cứu tiếp theo sẽ đề xuất các giải pháp quản lý góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh các trường tiểu học Thành phố Hồ Chí Minh.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO (thêm, số trang của TLTK)

- [1] Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., Yilmaz, A. (2006), *A study on children's environmental knowledge and attitudes: The effect of grade level and gender*. International Research in Geographical and Environmental Education, 15, 210-223.
- [2] Boyes E, Stannisstreet M (1998), *High school students' perceptions of how major global environmental effects might cause skin cancer*. Journal of Environmental Education, 29 (2), 17.
- [3] Bradley TM, Zajicek JM (1999), *Relationship between Environmental Knowledge and Environmental Attitude of High School Students*. Journal of Environmental Education.
- [4] Bùi Công Hoàng (2017), *Giáo dục môi trường cho cộng đồng dân cư các xã ven biển của Huyện Thủy Nguyên, thành phố Hải Phòng*, Tạp chí Giáo dục số 401.
- [5] Đào thị Thu Hiền (2019), *Giáo dục ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên hiện nay: Thực trạng và đề xuất một số giải pháp*, Tạp chí journal of Education Management.
- [6] Dunlap, R., Gallup, G., Gallup, A. (1993), *Results of the health of the planet survey*. Environment.
- [7] Dương Thị Kim Oanh, Lê Na (2012), *Một số biện pháp giáo dục môi trường cho học sinh trung học cơ sở Huyện Tuy Phong, Tỉnh Bình Thuận*, Tạp chí Giáo dục số 285.
- [8] Gore, A. (1993), *Earth in the Balance: ecology and the human spirit* (Boston. MA. Houghton Mifflin).
- [9] Hoàng Đức Nhuận, Nguyễn Văn Khang (1999), *Một số phương pháp tiếp cận giáo dục môi trường*, Nxb giáo dục, Hà Nội.
- [10] Huang, H-P., Yore, L. D. (2003), *A comparative study of Canadian and Taiwanese grade 5 children's environmental behaviors, attitudes, concerns, emotional dispositions, and knowledge*. International Journal of Science and Mathematics Education.
- [11] Lê Thành Anh (2017), *Giáo dục môi trường cho cộng đồng làng nghề trên địa bàn thành phố làng nghề ở thành phố Bắc Ninh, Tỉnh Bắc Ninh*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [12] Mè Thị Niên (2019), *Thực trạng ý thức bảo vệ môi trường sinh thái cho người dân thông qua các hoạt động cộng đồng của đoàn viên thanh viên ở thành phố Sơn La, Tỉnh Sơn La*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [13] Nguyễn Dược (1986), *Giáo dục bảo vệ môi trường trong nhà trường phổ thông*, Nxb giáo dục, Hà Nội.
- [14] Nguyễn Hồng Thuận (2018), *Phát triển năng lực bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở qua trải nghiệm*, Tạp chí Khoa học giáo dục Việt Nam số 10.
- [15] Nguyễn Khánh Huyền (2019), *Biện pháp phối hợp giữa nhà trường và cộng đồng trong giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [16] Nguyễn Kỳ Loan (2014), *Nguyên tắc chỉ đạo tích hợp và quy trình tích hợp giáo dục môi trường trong dạy học sinh học 6*, Tạp chí Giáo dục số 335.
- [17] Nguyễn Mai Hùng (2011), *Thiết kế bài dạy học Vật lý lớp 9 theo hướng tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường*, Tạp chí Giáo dục số 256.

- [18] Nguyễn Minh Nguyệt (2011), *Giáo dục môi trường thông qua ngoại khóa địa phương ở trường Trung học cơ sở tỉnh Hà Giang*, Tạp chí Giáo dục số 264.
- [19] Nguyễn Phi Hạnh - Nguyễn Thị Thu Hằng (1994), *Giáo dục môi trường trong nhà trường phổ thông*, Nxb giáo dục, Hà Nội.
- [20] Nguyễn Thị Bích Hiền, Hoàng Danh Chiến (2016), *Tích hợp nhiệm vụ giáo dục ý thức môi trường cho học sinh thông qua việc dạy học môn hóa học ở trường trung học phổ thông*, Tạp chí Giáo dục số 378.
- [21] Nguyễn Thị Cẩm Bích (2016), *Vai trò của Clip hoạt hình trong giáo dục bảo vệ môi trường cho trẻ mẫu giáo*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [22] Nguyễn Thị Hà (2017), *Hiện trạng môi trường và giáo dục bảo vệ môi trường cho học sinh trung học cơ sở thông qua hoạt động trải nghiệm sống tại cộng đồng dân cư huyện Quốc Oai, Thành phố Hà Nội*, Tạp chí Giáo dục số 410.
- [23] Nguyễn Thị Thùy Hương, Phạm Minh Ái (2015), *Một số giải pháp nhằm giáo dục ý thức bảo vệ môi trường sinh thái nhân văn cho sinh viên Việt Nam hiện nay*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [24] Phạm Thị phương Anh (2017), *Tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường trong dạy học phần di truyền học*, Tạp chí Giáo dục số 411.
- [25] Phan Thị Thanh Hội, Phạm Thị Nga, Đinh Khánh Quỳnh (2016), *Xây dựng các chủ đề tích hợp giáo dục bảo vệ môi trường và biến đổi khí hậu trong dạy học phần Sinh vật và môi trường*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [26] Schreiner, C., Sjoberg, S. (2004). *Sowing the Seeds of ROSE*. Unipub AS, Oslo, Norway.
- [27] Taskin, O. (2009), *The environmental attitudes of Turkish senior high school students in the context of post materialism and the New Environmental Paradigm*. Science Education International.
- [28] Trần Thị Thùy Dung (2016), *Quản lý hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thành phố Lào Cai thông qua hoạt động trải nghiệm*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [29] Trần Thị Thúy Hà (2017), *Quản lý hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học tại thành phố Đà Nẵng – Nhìn từ góc độ học đường*, Tạp chí Giáo dục số đặc biệt.
- [30] Trần Thị Thúy Hà (2018), *Quản lý công tác phối hợp các lực lượng giáo dục trong hoạt động giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thành phố Đà Nẵng*, Tạp chí Giáo dục số 427.
- [31] Võ Minh Trung (2014), *Kết quả áp dụng giáo dục trải nghiệm nhằm giáo dục môi trường cho học sinh qua dạy học môn khoa học tiểu học*, Tạp chí Giáo dục số 342.